

Sygn. akt II CSK 481/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 czerwca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości Przedsiębiorstwa
Innowacji Budowlanych „IB – R.” Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w R. w upadłości
przeciwko „E.-S” Spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w S.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 czerwca 2010 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 7 maja 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną;

- 1) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście) tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym;**
- 2) przyznaje radcy prawnemu Adamowi M. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta) wraz z 22% podatkiem od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej „E. – S” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 3 września 2007 r., którym ustalono, że § 8 umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, zawartej w dniu 12 grudnia 2001 r. w kancelarii notarialnej Moniki M. w D. Rep.[...], zmienionej późniejszymi umowami notarialnymi oraz sprostowanej oczywistymi notarialnymi protokołami, na podstawie którego Przedsiębiorstwo Innowacji Budowlanych „IB-R.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w R. objęła w utworzonej spółce pod firmą „E.-S” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S. 40 udziałów po 1 000 zł każdy o łącznej wartości 40 000 zł, pokrywając je aportem o łącznej wartości 40 000 zł, w skład którego weszły opisane nieruchomości, obejmujące sześć lokali usługowo – biurowych oraz wskazane działki gruntu, jest bezskuteczna z mocy samego prawa w stosunku do masy upadłości Przedsiębiorstwa Innowacji Budowlanych „IB-R.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w R.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na następujących ustaleniach i wnioskach:

W dniu 12 grudnia 2001 r. PIB „IB-R.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w R., „L.-IB” w R. oraz Wiktor H. zawarli umowę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o nazwie „E.-S” z siedzibą w S., w której Spółka „IB-R.” objęła, stosownie do postanowienia § 8a, 40 udziałów po 1 000 zł każdy o łącznej wartości 40 000 zł, pokrywając je aportem o łącznej wartości 40 000 zł, w skład którego weszły opisane nieruchomości lokalowe i gruntowe o wartości 40 000 zł. W wykonaniu zobowiązania wynikającego z tej umowy Spółka „IB-R.” umową z dnia 15 lutego 2002 r. przeniosła na rzecz Spółki „E.-S” prawo własności tych nieruchomości. Kolejną umową z dnia 27 marca 2002 r., zmieniającą umowę z dnia 12 grudnia 2001 r., obie Spółki potwierdziły objęcie przez nowoutworzoną Spółkę wskazanych w § 8a umowy z 12 grudnia 2001 r. nieruchomości.

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2002 r. Sąd Rejonowy w R. ogłosił upadłość Spółki „IB-R.”.

Z zestawienia środków trwałych wniesionych aportem do Spółki „E.-S” wynika, że cena księgowa nieruchomości na dzień 31 grudnia 2001 r. wynosiła 18 974 268,68 zł. W umowie sprzedaży zawartej przez Spółki „IB-R.” i „L.-IB” w R. cena za lokale usługowo-biurowe oznaczone w umowie z dnia 12 grudnia 2001 r. numerami od 1 do 6, położone w budynku w R. przy ul. A. ustalona została na poziomie 19 030 000 zł powiększonym o podatek VAT, a cena udziałów w nieruchomości na 320 000 zł. Wartość działki oznaczonej numerem 2328/3, położonej w C., wniesionej aportem do Spółki „IB-R.” przez Marię S. określona została w akcie notarialnym z dnia 11 maja 1995 r. na kwotę 191 538,40 zł. W dniu 19 lipca 2000 r. Jerzy S. przeniósł na rzecz Spółki „IB-R.” własność działek oznaczonych numerami 2328/16 i 2328/15, położonych w C., których wartość obejmowała kwotę 1 974 190 zł. Nieruchomości te przeniesione zostały na rzecz pozwanej Spółki na podstawie umowy z dnia 15 lutego 2002 r. w wykonaniu umowy z dnia 12 grudnia 2001 r. Wartość nieruchomości położonej w R. przy ul. A. w operacie szacunkowym sporządzonym przez współników Pracowni Usług Inwestycyjnych w dniu 20 sierpnia 2000 r. określona została na 38 000 000 zł.

Wyrokiem z dnia 17 marca 2006 r. Sąd Okręgowy w R. w sprawie sygn. akt [...] ustalił, że nieważne są czynności prawne w postaci umowy przeniesienia własności nieruchomości (aportu) z dnia 15 lutego 2002 r., którymi Spółka „IB-R.” przeniosła na rzecz pozwanej Spółki „E.-S” prawo własności znajdujących się w budynku biurowo-handlowym nr [...] przy ul. A. w R. lokali oznaczonych numerami 1, 2, 3, 4 i 6 wraz ze związanymi z nimi udziałami we współwłasności działki gruntu nr 120 w obrębie 219 R., objętej księgą wieczystą nr [...] i udziałami w częściach wspólnych budynku oraz własność nieruchomości położonych w C. objętych powołanymi księgami wieczystymi, a także umowy przeniesienia własności nieruchomości (aportu) z dnia 27 marca 2002 r., którą Spółka „IB-R.” przeniosła na rzecz pozwanej prawo własności nieruchomości znajdującego się w budynku biurowo-handlowym nr [...] przy ul. A. lokalu usługowego nr 5 wraz ze związanym z nim udziałem w nieruchomości oraz częściach wspólnych budynku. Apelacja Spółki „IB-R.” od tego wyroku oddalona została wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 21 grudnia 2006 r. Orzeczenia te dotyczyły wszystkich nieruchomości, które wniesione zostały przez Spółkę „IB-R.” jako aport do pozwanej Spółki.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że powództwo podlegało uwzględnieniu na podstawie art. 54 § 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (Dz. U. Nr 93, poz. 834 ze zm., dalej pr. upadł.). Czynności upadłego pod tytułem darmym, działane w ciągu roku przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, to zarówno takie, które dotyczą umowy darowizny, jak też innej nieodpłatnej umowy oraz wszelkie czynności prowadzące do uzyskania korzyści, które nie przyniosły upadłemu odpowiedniego ekwiwalentu, przez co stan masy upadłości został zmniejszony albo doszło do powiększenia jej zadłużenia, lub skutkiem takiej czynności utrudnione stało się spieniężenie masy. Porównanie wartości obejmowanych udziałów w nowotworzonej spółce z wartością wnoszonych do niej nieruchomości wskazuje, że nawet przy uwzględnieniu obciążenia ich hipotekami, dysproporcja jest tak znaczna, że zasadne było twierdzenie powoda o braku ekwiwalentności tej czynności Spółki „IB-R.”. Powoduje to znaczne uszczuplenie masy upadłości. Hipoteki obciążające nieruchomości nie zmniejszają wartości majątku masy upadłości, mają wpływ na kolejność zaspokajania wierzycieli. Nie zostało wykazane przez pozwaną, że rynkowa wartość nieruchomości była znacznie mniejsza od zaewidencjonowanej w dokumentacji księgowej, czy określanej jako rynkowa i mogła być porównywalna z wartością obejmowanych udziałów. Mimo ustalenia nieważności umów przenoszących własność opisanych nieruchomości na rzecz pozwanej powód nie utracił interesu prawnego w domaganiu się ustalenia bezskuteczności czynności polegającej na zobowiązaniu się Spółki „IB-R.” do wniesienia aportu opisanego w umowie z dnia 12 grudnia 2001 r., jeśli przyjąć, że temu zobowiązaniu odpowiada uprawnienie pozwanej do żądania wykonania go.

Pozwana oparła skargę kasacyjną na objętej art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. podstawie naruszenia prawa materialnego, polegającego na niewłaściwym zastosowaniu art. 54 § 1 pr. upadł., ponieważ nie zaistniały przewidziane nim przesłanki, w odniesieniu do zobowiązania przyjętego przez Spółkę „IB- R.”.

Powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziana art. 54 § 1 pr. upadł. regulacja bezskuteczności z mocy prawa czynności upadłego w stosunku do masy upadłości, której odpowiednikiem obecnie jest art. 127 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. Nr 60, poz. 535), wprowadzona została w celu ochrony wierzycieli upadłego dłużnika. Dotyczy ona czynności rozporządzających podejmowanych z zamiarem przeniesienia, zniesienia praw upadłego lub ich obciążenia. Nie ma podstaw do przyjęcia, żeby na gruncie tego przepisu prawa była możliwość wyłączenia spod jego działania jakichś rodzajowo określonych czynności prawnych. Niesłuszne zatem jest stanowisko skarżącej, wskazujące na brak możliwości stosowania go do zobowiązania upadłego polegającego na wniesieniu wkładu do spółki kapitałowej. Wyłączenie może dotyczyć jedynie takich czynności prawnych, które nie miały charakteru czynności zdziałanej pod tytułem darmym. Trafne są wywody skarżącej dotyczące charakteru wkładu, jaki ma obowiązek wnieść podmiot zawierający umowę spółki kapitałowej. Nie mogą one jednak przemawiać za formułowaną tezą o wyłączeniu stosowania art. 54 § 1 pr. upadł. do czynności prawnej, polegającej na zobowiązaniu się zawierającego umowę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością do pokrycia aportem obejmowanych w spółce udziałów, jeśli wartość aportu jest niewspółmierna w stopniu wskazującym na rażącą nieekwiwalentność, w odniesieniu do wartości udziałów. Sąd Apelacyjny prawidłowo opowiedział się za szerokim rozumieniem pojęcia "czynność prawna pod tytułem darmym", które obejmuje nie tylko darowiznę, ale także czynność, na skutek której upadły dokonał na rzecz drugiej strony przysporzenia, nie otrzymując w zamian korzyści majątkowej, stanowiącej ekwiwalent tego przysporzenia. Taki pogląd ukształtowany został w orzecznictwie (por. wyroki Sądu Najwyższego z 16 lutego 1998 r., II CKN 599/97, OSNC 1998/10/160 i z dnia 7 kwietnia 2005 r., II CK 529/04, OSP 2006/3/36).

Dla wykazania stanowiska, że powszechnie stosowane jest i akceptowane wnoszenie aportu o wartości przenoszącej wartość obejmowanych w spółce udziałów, jako działanie zgodne z interesem spółki, skarżąca powołuje się na cel powołania spółki kapitałowej, którym jest dążenie do osiągnięcia dochodów w ramach realizowanego przedsięwzięcia gospodarczego. Odpowiada to również interesowi przystępującego wspólnika, który nabywa prawa korporacyjne, uzyskuje

możliwość zbycia udziałów za cenę rynkową, wpływania na działalność spółki, partycypowania w zyskach oraz w majątku spółki w razie jej likwidacji. Niewątpliwie takie uprawnienia mogą być udziałem wspólnika spółki kapitałowej, ale dążenie do ich osiągnięcia nie może być dokonywane z naruszeniem praw dotychczasowych wierzycieli. Wartość udziałów w zawiązywanej spółce równa jest ich wartości nominalnej i świadczenia wspólników, którzy wnoszą wkłady pieniężne obejmują sumy odpowiadające tej właśnie wartości. Z treści § 8a umowy z dnia 12 grudnia 2001 r. wynika, że udział w zawiązywanej spółce miał wartość 1 000 zł, Spółka „IB-R.” nabywa 40 udziałów o wartości 40 000 zł, które pokrywa aportem o łącznej wartości 40 000 zł. Wskazuje to na określenie także przez tę Spółkę wartości wnoszonych nieruchomości na 40 000 zł. Wobec tego sugerowany przez skarżącą zamiar tej Spółki przekazania praw majątkowych o wartości wyższej niż wartość nominalna obejmowanych udziałów nie został jasno i jednoznacznie w umowie wyrażony. Podkreślenia wymaga, że udział wspólnika w zyskach, w majątku spółki w razie jej likwidacji i możliwość zbycia udziałów odnosi się do ich ilości, a nie rzeczywistej wartości przekazanego aportu. Rację ma skarżąca, że zapłacenie za udział ceny wyższej od jego nominalnej wartości, czy też przekazanie w ramach aportu praw o wyższej wartości daje podstawy do lepszego i skuteczniejszego działania powoływanej spółki, co jednak nie może uszczuplać możliwości wywiązywania się z zobowiązań względem wierzycieli. Skarżąca nie wykazała, że przekazywane nieruchomości miały wartość niższą nie tylko od wynikającej z prowadzonej przez nią dokumentacji, ale też od wartości rynkowej, a tym bardziej, że obejmowała ona kwotę 40 000 zł. Dysproporcja pomiędzy wartością rynkową (ponad 19 000 000 zł) a określoną w umowie jednoznacznie przemawia za stanowiskiem powoda, podzielonym przez Sąd Apelacyjny, że tę czynność prawną ocenić należało jako zdziałaną po tytule darmym. Nawet spodziewane profity z działalności powoływanej spółki nie mogły przemawiać za ekwiwalentnością czynności Spółki „IB-R.” w odniesieniu do wartości udziałów w pozwanej Spółce. Podkreślenia wymaga i to, że w dacie zawierania umowy sytuacja Spółki „IB-R.” nie była dobra, skoro po upływie nieomal półrocznego okresu doszło do ogłoszenia jej upadłości. Nie sposób zatem odmówić racji powodowi, że czynność ta krzywdziła wierzycieli upadłej Spółki.

Z powyższych względów pozbawiona uzasadnionych podstaw skarga kasacyjna została oddalona w oparciu o art. 398¹⁴ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego oparte zostało na zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy przewidzianej art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

Na podstawie art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65) i § 15 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszonych przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz.1349 ze zm.) przyznano pełnomocnikowi z urzędu pozwanej koszty związane z udzieloną jej pomocą w postępowaniu kasacyjnym.